

Дмитрієва О. М. (м Харків)

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ПАЛАЦУ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості (до 1991 року - обласний Палац піонерів та школярів) має славу історію та й сам уже давно став частиною історії міста Харкова. Його заснування відноситься до 1934 року, коли було прийняте рішення про перенесення столиці України з Харкова до Києва. За ініціативою секретаря ЦК КП(б)У

П.П. Постишева будинок на площі Тевелєва, в якому працював уряд України, було передано дітям Харкова. Після проведеної в стислі строки реконструкції 6 вересня 1935 року відбулося урочисте відкриття першого в Радянському Союзі Палацу піонерів та жовтенят. Якими б міркуваннями не керувався тоді більшовицький уряд, випадково чи не випадково втілювався в життя лозунг "Усе найкраще - дітям!", але діти Харкова отримали чудовий палац, де все, навіть ручки на дверях, було зроблено спеціально для них. Над створенням Палацу працювали кращі творчі кадри міста: архітектори О.Б. Линецький та П.Ю. Шпара (пізніше головний архітектор міста), театральні художники В.Єрмолов та В. Міллер, провідні інженери. В обговоренні проекту Палацу взяли участь діячі театру та музиканти, науковці, працівники підприємств Харкова та самі діти.

В 232 кімнатах розмістилися лабораторії та майстерні, кімнати для ігор та відпочинку, ляльковий театр, бібліотека на 50 тисяч книг, великий актовий зал, зимовий сад, рослини для якого надіслали Нікітський та Батумський ботанічні сади. Палац мав власну дитячу електростанцію, власну друкарню, де друкувалася власна газета "На зміну". На весь Радянський Союз був відомий клуб юних дослідників Арктики, яким керував письменник і журналіст, великий романтик та чудовий педагог Микола Трублаїні. З ним члени клубу здійснили експедицію за Полярне коло, обійшли Скандинавський півострів на криголамі "Літке", зустрічалися з відомими полярниками Г.Ушаковим, О.Шмідтом, І.Папанінім. Автори фільму "Семеро сміливих" писали цим дітям: "Свій фільм ми присвячуємо вам...".

Велика Вітчизняна війна, яка перервала це насичене життя, забрала життя багатьох працівників і вихованців Палацу. Загинули Микола Трублаїні та вихованець його клубу Юра Маслін, завуч Палацу Аркадій Ілліч Брауде, вихованець літстудії, поет Михайло Кульчицький, вихованці драмгуртків Боря Кабалкін, Едік Єрмаков, Алік Толстошєєв, член клубу юних альпіністів Женя Левчук. У серпні 1943 року, коли йшли бої за Харків, був зруйнований і не підлягає відновленню будинок Палацу.

В квітні 1945 року рішенням бюро Харківського обкому партії Палац відновив свою роботу в будинку по вулиці Сумській, 61 (зараз Палац одружень). У новому приміщенні було всього 20 кімнат (проти 232 у старому), але на той час це був один з найкращих будинків міста, що зберігся. Поступово повернулися до роботи старі працівники, відновили діяльність деякі колективи, що існували до війни, виникли нові. З часом в цьому приміщенні ставало все тісніше, і у травні 1962 року Палац піонерів отримав новий будинок по вулиці Сумській 37, де знаходиться і зараз. Це дало змогу збільшити кількість колективів та набір вихованців. У 1970 - і роки гуртки Палацу стали тісно співпрацювати з науковими та учбовими інститутами Харкова. Так було покладено початок Науковому учнівському товариству. Харківське відділення Малої академії наук і зараз працює на базі Палацу. В 1980 році Палацу піонерів було присвоєно статус обласного, і він почав курирувати роботу будинків піонерів області. У вересні 1985 року Палац широко відзначив піввіковий ювілей. А у листопаді того ж року, враховуючи заслуги Палацу у вихованні дітей та юнацтва, його було нагороджено орденом Дружби народів. Зараз гуртки та об'єднання Палацу відвідують понад 5 тисяч дітей. У восьми відділах працюють колективи за різними напрямками творчої діяльності, більшість - за авторськими та експериментальними програмами.

Природно, маючи таку багато в чому унікальну історію, було б непростачно відмовитися від ідеї створення свого музею. Офіційно музей, історії Палацу піонерів було відкрито під час святкування 50 річчя Палацу в вересні 1985 року, хоча початок збирацькій роботі було покладено набагато раніше, а в 1982 році вже працювала, музейна кімната, проводилися екскурсії, вівся облік надходжень. До цього ж року належать і перші записи в книзі відгуків. Засновником музею був найстаріший працівник Палацу, який працював у ньому з 1935 року Петро Львович Слонім.

Перша експозиція музею, розповідаючи про історію Палацу, висвітлювала також історію піонерського руху та піонерської організації Харківщини. Роки перебудови та незалежності України викликали часткову реекспозицію, що дозволило цілком зосередитися на історії закладу. Зараз тематична структура експозиції складається з чотирьох розділів:

- I. Палац піонерів та жовтенят у 1935 - 1941 роках;
- II. Палац піонерів у роки Великої Вітчизняної війни;
- III. Палац піонерів у повоєнні роки (1945 - 1962);
- IV. Палац з 1962 року до нашого часу.

Треба сказати, що зміна структури Палацу в

останні роки, нові напрямки роботи вже зараз потребують більш широкого висвітлення в експозиції.

Більшу частину експозиції музею становлять письмові (друковані та рукописні) фотодокументи, які розміщено на стендах та пристендових вітринах. Особливу увагу відвідувачів привертають оригінальні експонати: афіші та календарі масової роботи довоєнного Палацу, грамоти та дипломи перших вихованців, дбайливо збережені ними перепустки (вхід до Палацу здійснювався тільки за перепустками), фронтів листи вихованців та працівників, деякі особисті речі. З останніх в експозиції - фрак та диригентська паличка В.А. Комаренка відомого українського диригента- який керував оркестром народних інструментів Палацу з 1935 по 1969 роки. В розділі, присвяченому Великій Вітчизняній війні, знаходяться особисті речі шістнадцятирічної вихованки радіогуртка, зв'язкової підпілля Олі Чистякової, яка загинула в катівні гестапо в 1942 році. Взагалі, експонати цього розділу не залишають відвідувачів байдужими. Тут вміщено перший лист з фронту до вихованців драмгуртка П.Л. Слоніма, про якого вже згадувалося, датований липнем 1941 року: "Пишите подробно о вашей жизни й работе. Куда поступают Саша и Коля? По-прежнему ли Майя беззаботно смеется? Как наш моряк Валя? Похудел ли Фима? Как Лева Бенин й другие?". А ось витяг із звернення Петра Львовича до вихованців Харківського Палацу піонерів, що пролунав восени 1942 року в передачі Центрального радіо "Листи з фронту"; "Я вспоминаю тебя, Ласик Конвиссер, й не расстаюсь с последним твоим письмом с боевого корабля, идущего на защиту Одессы, Где сейчас сражается наш жизнерадостный Олег Домбровский, никак не могу представить его взрослым? На каком фронте ныне политработник Борька Кабалкин? Я вспоминаю сейчас вас, всю мою "беспокойную команду" - Леночку Суркину, Люду Селеменову, Адика-маленького н Адика-большого, Павлика Карташевского, Мику Росинского, обоих Жень й многих, многих других". Лист передавали по радіо двічі, і П.Л. Слонім отримав у відповідь понад 300 листів від вихованців та незнайомих людей.

Про повоєнний період історії Палацу розповідають фотографії колективів та працівників, дипломи та свідоцтва ВДНГ СРСР та Всесоюзних сільськогосподарських виставок. Тут же і численні кубки, завойовані спортивно-технічними гуртками, художні роботи вихованців, речі, зібрані в експедиціях юними етнографами та археологами. Знаходиться в експозиції і символічний ключ від сучасного будинку Палацу.

Важлива складова частина колекції музею - фотоальбоми, літописи життя Палацу, літописи окремих колективів, деякі з котрих є ровесниками Палацу (наприклад, хор "Весняні голоси", оркестр народних інструментів). Значна кількість цих альбомів присвячена вихованцям різних років і професій, серед яких художники і скульптори, народні та заслужені артисти України та колишніх союзних республік, режисери, спортсмени, вчені. Так же дбайливо в літописах відтворено працю

співробітників Палацу. В різний час тут працювало багато відомих харків'ян. Про М.П. Трублаїні та його клуб уже говорилося, музичним сектором керував композитор І.І.Вимер, керівником театрального колективу був народний артист СРСР В.І. Хохряков, хореографом працювала О.М. Найпак-Семенова, яка створила харківську школу художньої гімнастики. Не менш цінною є праця простих педагогів: першого директора Ю.А. Дашевського, репресованого в 1937 році, першого повоєнного директора Д.О. Трусевича (1945-1956 рр.), В.П. Горюна, що керував роботою Палацу близько двадцяти років (1958-1977 рр.), завуча П.Л. Верлінської (1935-1974 рр.), керівника ансамблю пісні і танцю П.Т. Яреценка (1935-1980 рр.), керівника гуртка "Умілі руки" К.О. Нестойко (1935-1965 рр.), А П.Л. Слонім, який працював у Палаці півсторіччя, і досі залишається близькою людиною для тисяч випускників, пише листи з далекої Америки і підписується "Завжди пам'ятаючий, забувши вмерти П.Слонім".

Наприкінці 2000 року до свого 65-річчя Палац дитячої та юнацької творчості разом з відділом українки ХДНБ ім. В.Г. Короленка підготував бібліографічний покажчик, до якого ввійшла більшість публікацій про історію і сьогодення Палацу. Його складено на основі красзнавчого каталогу "Харківщина" та архіву публікацій про Палац, що зберігається в нашому музеї. Матеріал у посібнику згруповано за такими розділами: довідкові та ювілейні матеріали, сторінки історії, творча діяльність Палацу, працівники та вихованці. Зараз покажчик готується до друку, і ми сподіваємося, що він послужить поштовхом і водночас основою для подальшої дослідницької та видавничої роботи.

Книга відгуків музею містить багато теплих слів подяки від колишніх та сучасних вихованців, харків'ян та гостей міста. Серед них - відгук віцепрем'єр-міністра України Миколи Жулинського: "Щирі і щасливі почуття охопили мене в цьому унікальному з історичного боку храмі дитячої та юнацької творчості. Найбільше порадувало мене те, що в цих складних соціально-економічних умовах керівництво Палацу зуміло не лише зберегти все те добре, творче, своєрідне, що набув Палац, але й розвинуло нові форми творчої співпраці з дітьми і підлітками, ті форми, які засвідчили оперативний відгук на запити сьогоднішнього дня і на потреби держави". Дорогими для співробітників є слова їх колишніх вихованців: "Благодарен музею Дворца пионеров за возможность вспомнить своё счастливое детство". Бывший солист ансамбля "Счастливое детство" А. Снисарь", "Большое спасибо руководству Дворца за то, что хранит память о днях минувших. Кружковцы 1974 г."

Наостанок хотілося б підкреслити, що функції музею історії Палацу (як і будь-якого музею дитячого закладу) виходять за рамки формування фондів та створення експозиції. Завданням музею є також участь в учбово-виховній роботі Палацу, формування поваги до його історії та традицій, дбайливого ставлення до історії своєї батьківщини.